

Subiectul lecției:

Cuvinte și construcții incidente

Construcțiile incidente reprezintă inserții suplimentare în comunicare care nu influențează radical sensul mesajului transmis: altfel spus, ele nu sunt conectate sintactic de restul enunțului, fiind, mai degrabă paralele cu acesta. Excluderea construcției incidente nu va influența calitatea noțională a enunțului transmis.

Construcțiile incidente pot ajuta la sublinierea unui mesaj, la captarea atenției interlocutorului, la adaptarea discursului, în funcție de raportul dintre cele două instanțe comunicative etc.

Atentie! Construcțiile incidente se despart întotdeauna de restul comunicării: izolarea se poate face prin intermediul virgulelor ori prin alte semne de punctuație, precum: linia de pauză, semnul exclamării. În vorbire, ele pot fi identificate după o intonație aparte, însă, în scris, trebuie marcate grafic prin semne de punctuație.

Dacă ar fi să încercăm o clasificare a acestora, construcțiile incidente pot fi clasificate în funcție de ceea ce exprimă:

1. În primul rând, dacă ne referim la formulele de adresare, putem identifica diverse actualizări ale construcțiilor incidente:

-substantive în cazul vocativ: *Amice, ascultă-mă; Ioane, mai dormi!*

acestea pot fi precedate sau succedate de elemente auxiliare ale grupului nominal (atribut): *Drag prieten, te rog să vii cu noi; Copil frumos, ascultă-ti părintii; Dragă Marius, când vii acasă?;*

-pronumele personal de persoana a II-a (cazul vocativ): *Tu, ia vino puțin aici!; Voi, ce căutați la ora asta în parc?;*

-interjecții de adresare: *Măi, de ce nu mă asculți?; Bă, așa ceva nu se poate întâmpla!; Ascultă-mă bine, mă!*

2. Adverbe care exprimă aprobarea, necesitatea sau probabilitatea (bineînțeles, desigur, evident, precis etc.. — întotdeauna izolate între virgule)

✓ *Ea a venit, cu siguranță, înaintea lor.*

✓ *Este, desigur, alegerea ta!*

✓ *Ea va ajunge, fără îndoială, cineva important.*

✓ *Limba română este, bineînțeles, una dintre limbile romanice.*

✓ *Mihai este, cel mai probabil, premiantul clasei.*

3. Interjecții, substantive sau adverbe care ajută la exprimarea unor emoții în enunțuri exclamative: (izolate de restul comunicării prin diverse semne de punctuație: semnul exclamării, virgule, linii de pauză, uneori paranteze)

✓ *Extraordinar! Ai reușit să ieși pe locul al doilea! Uau! Sunt mândru de tine.*

✓ *Dacă ajungem la final — si bine ar fi — vom recupera tot!*

✓ *Dacă totul merge bine (așa să ne ajute Dumnezeu!) vom cumpăra o nouă locuință.*

4. Construcțiile care marchează trecerea de la vorbirea directă la cea indirectă :

Haide cu mine! mi-a spus atunci zămbind.

5. Diverse automatisme verbale care pot avea rolul de emfază sau de prelungire a discursului: (de la construcții simple, până la fraze întregi).

Mi-ar plăcea să am mai mulți bani, dacă mă-ntelegi.

Cheltui ba pe una, ba pe alta, știi cum e.

Dacă discutăm despre **funcțiile sintactice**, trebuie să clarificăm câteva lucruri cu privire la construcțiile incidente. Cuvintele care formează aceste construcții au funcție sintactică doar dacă intră în relație cu alte cuvinte din acea construcție. O construcție simplă, precum un substantiv în vocativ, o interjecție sau un adverb nu va avea funcție sintactică. Dacă, însă, construcțiile incidente sunt mai complexe, cuvintele din interiorul acestora dispun de diverse relații , putem discuta și despre funcții.

În *Prietene, ce mai zici?* substantivul în vocativ nu va avea funcție sintactică. Cu toate acestea, dacă vom zice: „*Drag prieten, ce mai zici'*”, adjectivul „*drag*” îndeplinește funcția de atribut adjectival în vocativ.

În construcție mai complexă, de tipul: „*As pleca, dacă mă înțelegi, mai devreme*” —pronumele de persoana I, singular „*mă*” are funcția de complement direct.

Exersează

1. Găsește construcțiile incidente, precizând ce reprezintă acestea (cuvinte, îmbinări de cuvinte, propoziții sau fraze). Explică punctuația folosită.

a) *Fiindcă nu era nimeni acasă – cine știe pe unde umbla mamă-sa – putu să se îndrepte către strada Teilor, loc din care trebuia, fără îndoială, să înceapă cercetarea.*

(Ioana Pârvulescu)

b) *Dacă nu-l găsiți, veniți înapoi la mine – mie îmi zice Epiharia – și ne-om mai gândi.*

(Ioana Pârvulescu)

c) *Mi-am încălzit mâinile la candelă, apoi am strâns pietrele și am făcut din ele o vatră în care am pus hârtia ruptă a pachetului – era de ziar – și căptușeala smulsă de pe geamantane.*

(Ioana Pârvulescu)

e) — *Da' voi ce căutați?*

-Noi avem oră liberă și suntem la noi acasă...

- [...] Am să vă iau numărul și o să vă reclam lui Balaurul. (Balaurul era Ion Roman, directorul de la Mihai Viteazul)

(Grigore Băjenaru)

2. Justifică folosirea virgulei în textele de mai jos:

a) — *Ați auzit, oameni buni, grăi deodată cu glas gros boierul, că domnia Tomșei s-a petrecut din lumea asta ș-a venit în scaunul țării Alexandru Vodă, pe care și noi l-am ajutat și l-am apărat...*

Mihail Sadoveanu)

b) - *Dă pace băietului, moșule, zise un humuleștean de-ai noștri, că-i fecioru l lui Ștefan a Petrei, gospodar de la noi din sat, și ți-i găsi beleaua cu dânsul.*
(Ion Creangă)

Tema pentru acasă

1. Subliniază construcțiile incidente din exemplele următoare și precizează dacă sunt cuvinte, îmbinări de cuvinte, propoziții sau fraze:

- a) *Nu știu, zău, unde-i cartea.*
- b) *Era și drăgălaș- bată-l norocul- pușorul.*
- c) *Riluri- așa i-am spus, fără să știu de ce- m-a condus pe bulevardele cu fântâni arteziene.*
- d) *Sper că ați dormit bine, mi-a spus fără nicio intenție.*

2. Pune semnele de punctuație în textul următor și motivează-le:

Știi i-am spus eu în treacăt recepționarului cu o involuntară bunăvoință am dormit ca un prunc pe lespede de voastră de granit

Nu-i de mirare mi-a răspuns.

prof. Aurica Nichiforov